

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ЩОДО ЗАХИСТУ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ****MAIN DIRECTIONS OF MODERNIZATION OF THE LEGISLATION OF UKRAINE
ON THE PROTECTION OF HUMAN DIGNITY IN THE INFORMATION SOCIETY**

Метою дослідження є визначення основних напрямів модернізації законодавства України щодо захисту людської гідності в умовах розвитку інформаційного суспільства. Методика. Методологічну основу дослідження становлять формально-юридичний, системно-структурний та аксіологічний методи наукового пізнання. Формально-юридичний метод використано для аналізу нормативно-правових актів України у сфері захисту людської гідності, приватності та інформаційної безпеки. Системно-структурний підхід дав можливість визначити основні напрями вдосконалення законодавства в умовах розвитку цифрових технологій та інформаційного суспільства. Аксіологічний метод застосовано для дослідження людської гідності як фундаментальної конституційної цінності та ключового орієнтира модернізації сучасного правового регулювання. Результати. У результаті дослідження встановлено, що сучасний розвиток інформаційного суспільства потребує модернізації законодавства України у сфері захисту людської гідності, приватності та інформаційної безпеки. Обґрунтовано необхідність удосконалення правового регулювання щодо захисту персональних даних, протидії кібербулінгу, цифровому переслідуванню, алгоритмічній дискримінації та незаконному використанню технологій штучного інтелекту. Запропоновано посилення цивільно-правових і кримінально-правових механізмів захисту честі, гідності та приватного життя людини у цифровому середовищі, а також нормативне закріплення ефективних механізмів реагування на нові форми цифрових загроз. Наукова новизна. Запропоновано розглядати людську гідність як основну межу допустимого цифрового контролю та використання інформаційних технологій у сучасному суспільстві. Обґрунтовано необхідність запровадження нових правових механізмів протидії кібербулінгу, цифровому переслідуванню, поширенню дипфейків і незаконному використанню персональних даних в умовах розвитку інформаційного суспільства. Практична значимість. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання сформульованих положень і пропозицій у процесі вдосконалення законодавства України щодо захисту людської гідності, приватності та персональних даних у цифровому середовищі, а також у правозастосовній діяльності та наукових дослідженнях у сфері інформаційного права.

Ключові слова: *людська гідність, інформаційне суспільство, цифровізація, права людини, захист персональних даних, приватність, штучний інтелект, кібербезпека, кібербулінг, алгоритмічна дискримінація, цифрове середовище, верховенство права, цифровий контроль, інформаційна безпека, дипфейки, цифрові права, інформаційні технології, правове регулювання.*

The purpose of the study is to determine the main directions of modernization of the legislation of Ukraine on the protection of human dignity in the context of the development of the information society. Methodology. The methodological basis of the study is the formal-legal, system-structural and axiological methods of scientific knowledge. The

formal-legal method was used to analyze the regulatory legal acts of Ukraine in the field of protection of human dignity, privacy and information security. The system-structural approach made it possible to determine the main directions of improving legislation in the context of the development of digital technologies and the information society. The axiological method was used to study human dignity as a fundamental constitutional value and a key reference point for the modernization of modern legal regulation. Results. As a result of the study, it was found that the modern development of the information society requires the modernization of the legislation of Ukraine in the field of protection of human dignity, privacy and information security. The need to improve legal regulation on the protection of personal data, counteraction to cyberbullying, digital harassment, algorithmic discrimination and illegal use of artificial intelligence technologies is substantiated. The strengthening of civil and criminal legal mechanisms for the protection of honor, dignity and private life of a person in the digital environment is proposed, as well as the regulatory consolidation of effective mechanisms for responding to new forms of digital threats. Scientific novelty. It is proposed to consider human dignity as the main limit of permissible digital control and use of information technologies in modern society. The need to introduce new legal mechanisms to counter cyberbullying, digital harassment, the spread of deepfakes and illegal use of personal data in the conditions of the development of the information society is substantiated. Practical significance. The practical significance of the study lies in the possibility of using the formulated provisions and proposals in the process of improving the legislation of Ukraine on the protection of human dignity, privacy and personal data in the digital environment, as well as in law enforcement activities and scientific research in the field of information law.

Key words: *human dignity, information society, digitalization, human rights, protection of personal data, privacy, artificial intelligence, cybersecurity, cyberbullying, algorithmic discrimination, digital environment, rule of law, digital control, information security, deepfakes, digital rights, information technologies, legal regulation.*

Постановка проблеми. Формування інформаційного суспільства докорінно трансформує межі приватності, свободи та особистої автономії людини. Цифрові технології дедалі активніше впливають на поведінку особи, способи комунікації, доступ до інформації та механізми державного контролю. Водночас поява нових форм інформаційного впливу, маніпуляцій, цифрового насильства й використання штучного інтелекту створює ризики порушення честі, гідності та психологічної безпеки людини. За таких умов особливого значення набуває необхідність оновлення законодавства України з метою формування ефективних правових механізмів захисту людської гідності у цифровому середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі дослідження присвячені проблемам кібербулінгу, цифрової дискримінації, інформаційного насильства, електронного спостереження та незаконного використання персональних даних. Значний інтерес викликають також питання співвідношення національної безпеки, цифрового контролю та права людини на приватність в умовах розвитку інформаційного суспільства й воєнного стану. Водночас сучасні темпи розвитку цифрових технологій, поява нових форм алгоритмічного впливу та цифрових загроз свідчать про необхідність подальшого вдосконалення законодавства України та проведення комплексних теоретико-правових досліджень у сфері забезпечення людської гідності в інформаційному середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні напрями модернізації законодавства України щодо захисту людської гідності в інформаційному суспільстві безпосередньо пов'язані з необхідністю адаптації національної правової системи до сучасних цифрових викликів. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, систем штучного інтелекту, електронного урядування та цифрових платформ суттєво змінює механізми реалізації прав людини та створює нові ризики для приватності, свободи й особистої автономії людини.

Правовою основою захисту людської гідності в Україні виступає Конституція України [1], відповідно до якої людина, її честь і гідність визнаються найвищою соціальною цінністю. Особливого значення у цифровому середовищі набувають положення статей 3, 8, 28 та 32 Конституції України, які закріплюють принцип верховенства права, право на повагу до гідності, недоторканність приватного життя та обмеження щодо збору й поширення конфіденційної інформації про особу.

Водночас важливу роль у сфері захисту людської гідності відіграють положення Цивільного кодексу України [2], які гарантують право на повагу до честі, гідності та ділової репутації.

Статті 297, 299, 302 та 307 ЦК України формують цивільно-правові механізми захисту особи від незаконного поширення інформації, використання персональних даних чи зображення людини без її згоди. У цифровому середовищі ці положення набувають особливої актуальності через масове використання соціальних мереж, електронних платформ і технологій автоматизованого поширення інформації.

Не менш важливе значення має Кримінальний кодекс України [3], який передбачає відповідальність за порушення недоторканності приватного життя, незаконне використання персональних даних, кіберзлочини та інші форми цифрового втручання у сферу прав людини. Зокрема, стаття 182 КК України спрямована на захист конфіденційної інформації про особу, що є важливим елементом забезпечення людської гідності в інформаційному просторі.

Поряд із цим важливе місце у системі забезпечення людської гідності в інформаційному суспільстві займає Закон України «Про захист персональних даних» [4], який визначає правові засади обробки персональної інформації та спрямований на захист приватності людини. Значення цього закону особливо зростає в умовах активного використання цифрових платформ, соціальних мереж, електронних сервісів і технологій штучного інтелекту, які постійно здійснюють збір, аналіз та зберігання даних про особу. Саме через механізми захисту персональних даних забезпечується право людини на контроль над інформацією про себе, що є важливим елементом її свободи, приватності та людської гідності. Прикладом може бути незаконне поширення персональних даних людини у соціальних мережах або використання фотографій і приватної інформації без її згоди може не лише порушувати право на приватність, а й призводити до приниження честі та людської гідності особи.

Не менш важливу роль відіграє Закон України «Про інформацію» [5], який закріплює основні принципи інформаційних відносин, гарантує право на інформацію та визначає межі її поширення. У контексті забезпечення людської гідності особливого значення набувають положення закону щодо недопустимості зловживання правом на інформацію, поширення відомостей, які принижують честь, гідність чи ділову репутацію особи. Закон фактично формує баланс між свободою слова та необхідністю поваги до приватного життя і людської гідності в інформаційному просторі.

Важливим елементом сучасного правового регулювання є також Закон України «Про електронні комунікації» [6], який визначає правові основи функціонування електронних комунікаційних мереж та захисту прав користувачів цифрових послуг. У сучасних умовах електронні комунікації виступають не лише засобом обміну інформацією, а й сферою, де виникають ризики незаконного доступу до приватних даних, електронного стеження та втручання у комунікації людини. Саме тому положення цього закону мають важливе значення для забезпечення конфіденційності спілкування та недопущення порушення права людини на приватність.

Окреме місце займає Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [7], який спрямований на захист національних інтересів у кіберпросторі та протидію кіберзагрозам. Водночас забезпечення кібербезпеки безпосередньо пов'язане із захистом людської гідності, оскільки кіберзлочини, незаконне втручання в інформаційні системи, викрадення персональних даних, цифрове переслідування чи інформаційні атаки можуть суттєво впливати на свободу, психологічну безпеку та приватне життя людини.

Однак сучасні цифрові процеси демонструють, що чинне законодавство не завжди здатне ефективно реагувати на нові форми загроз правам людини.

Одним із ключових напрямів модернізації законодавства є посилення правового захисту персональних даних та приватності людини. Використання технологій геолокації, автоматизованого профілювання, електронного моніторингу та систем штучного інтелекту створює ризики надмірного цифрового контролю над особою. Саме тому законодавство потребує чіткого визначення меж обробки персональної інформації, механізмів контролю за використанням цифрових даних та відповідальності за їх незаконне поширення.

Особливого значення набуває проблема алгоритмічної дискримінації. Системи штучного інтелекту дедалі частіше використовуються у сфері правосуддя, банківської діяльності, працевлаштування та державного управління, що створює ризики ухвалення автоматизованих рішень без належного врахування індивідуальних особливостей людини. У зв'язку з цим виникає необхідність закріплення у законодавстві принципів прозорості алгоритмів, контролю за автоматизованими рішеннями та права особи на їх оскарження.

Окремого вдосконалення потребують механізми протидії кібербулінгу, цифровому переслідуванню, мові ненависті та інформаційним маніпуляціям. У цифровому просторі приниження честі й гідності людини часто набуває масового характеру та має тривалий психологічний вплив.

Особливо вразливими до таких загроз залишаються діти та молодь, що потребує посилення правових і превентивних механізмів захисту.

Важливим напрямом модернізації законодавства є також встановлення чітких меж використання цифрового спостереження та електронного контролю з боку держави. Використання технологій розпізнавання обличчя, систем відеоспостереження та моніторингу електронних комунікацій повинно здійснюватися виключно з дотриманням принципів пропорційності, правової визначеності та недопущення свавільного втручання у приватне життя людини.

З метою підвищення ефективності захисту людської гідності у цифровому середовищі доцільно вдосконалити положення Цивільного кодексу України, зокрема статей 297, 299, 302 та 307 ЦК України, шляхом закріплення окремого механізму судового реагування на цифрове приниження честі та гідності особи, включаючи право вимагати негайного видалення інформації з цифрових платформ та соціальних мереж.

Також потребує вдосконалення Кримінальний кодекс України, зокрема стаття 182 КК України, шляхом розширення відповідальності за незаконне поширення персональних даних, цифрове переслідування, використання технологій штучного інтелекту для дискредитації особи та створення фальсифікованого цифрового контенту, що принижує людську гідність.

З метою вдосконалення матеріально-правових механізмів захисту людської гідності в умовах цифровізації доцільним також є нормативне визначення нових форм протиправних посягань у цифровому середовищі. Зокрема, актуальним видається внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом встановлення відповідальності за кібербулінг як систематичне переслідування та приниження особи у мережі Інтернет, а також за незаконне створення і поширення генеративного цифрового контенту, зокрема дипфейків, що мають порнографічний або дискредитаційний характер. Водночас запровадження окремих кваліфікуючих ознак для правопорушень проти честі, гідності та приватності особи, вчинених із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, сприятиме усуненню прогалин у правовому регулюванні та посиленню механізмів протидії цифровому насильству й інформаційним маніпуляціям.

Удосконалення процесуального аспекту захисту людської гідності в інформаційному суспільстві потребує відходу від виключно класичних, тривалих у часі судових процедур, які не релевантні швидкості поширення інформації в мережі. Тому, пропонуємо запровадження інституту швидкого позасудового захисту через розширення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або створення профільного регулятора у цифровій сфері. Ключовим елементом цього механізму має стати нормативно-правове закріплення «права на забуття» (right to be forgotten), що надасть особі легітимну можливість вимагати від пошукових систем та веб-сайтів оперативного видалення або деіндексації недостовірної, застарілої чи такої, що принижує гідність, персональної інформації.

Особливо актуальності ці питання набувають в умовах воєнного стану, коли держава змушена поєднувати потреби національної безпеки із забезпеченням прав і свобод людини. Водночас навіть за умов воєнних загроз людська гідність повинна залишатися фундаментальною межею діяльності держави та використання цифрових технологій.

Висновки. Цифровізація суспільства суттєво змінює механізми реалізації прав людини та формує нові загрози людській гідності – від незаконного поширення персональних даних і цифрового переслідування до алгоритмічної дискримінації та використання дипфейків. За таких умов чинне законодавство України потребує комплексної модернізації з урахуванням сучасних цифрових викликів.

Удосконалення правового регулювання доцільно спрямувати на посилення захисту персональних даних, запровадження відповідальності за кібербулінг і поширення маніпулятивного генеративного контенту, розширення механізмів судового захисту честі та гідності у цифровому середовищі, а також нормативне закріплення «права на забуття». Водночас використання цифрових технологій державою повинно здійснюватися виключно з дотриманням принципів верховенства права, пропорційності та поваги до приватності людини.

Саме людська гідність має залишатися фундаментальною межею цифрового контролю та ключовим критерієм розвитку інформаційного суспільства й сучасної правової держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Цивільний кодекс України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
3. Кримінальний кодекс України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Про захист персональних даних : Закон України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про інформацію : Закон України : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
6. Про електронні комунікації : Закон України| від 16.12.2020 № 1089-IX. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>.
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України : Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.403. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

Дата першого надходження статті до видання: 14.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025